

Eelkuriteo tõendamiskoormus

Aivar Orukask

Rahapesu andmebüroo

Euroopa Leping ja selle mõju rahapesu tõkestamise arengule Eestis

Euroopa Lepinguga (RTII 1995, 22-27, 120; art 89) võttis Eesti Vabariik endale esmakordselt rahvusvahelise kohustuse võidelda rahvusvahelist õigushüve kahjustava rahapesuga.

Artikkel 89. Rahapesu

1. Pooled nõustuvad vajadusega teha energilisi jõupingutusi ja koostööd, vältimaks nende finantssüsteemide kasutamist kriminaalsest tegevusest ja eriti uimastikaubandusest saadud tulude paigutamiseks legaalsesse äritegevusse või investeringutesse.

2. Koostöö selles valdkonnas sisaldab administratiivset ja tehnilist abi eesmärgiga kehtestada sobivad normid rahapesu vastu võitlemiseks, mis vastaksid selles valdkonnas Ühenduse ja teiste rahvusvaheliste organisatsioonide, eriti Finantstegevuse Töörühma (*FATF*) poolt vastuvõetutele.

Esimene rahapesu tõkestamise seadus võeti Riigikogus vastu 25.11.1998 ning see jõustus 01.07.1999. aastal. Samal ajal jõustusid ka kriminaalkoodeksi parandused, millega kriminaliseeriti rahapesu ja rahapesu tõkestamise seaduse nõuete eiramine.

Rahvusvahelised rahapesu normid, mis mõjutavad rahapesu tõkestamise arengut Eestis

Eesti Vabariik on ühinenud mitme rahapesu tõkestamist ja kuritegelikul teel saadud vara konfiskeerimist käsitlevate rahvusvaheliste konventsioonidega:

- Viini konventsioon (RT II 2000, 15, 926);
- Strasbourg'i konventsioon (RT II 2000, 7, 41);
- Palermo konventsioon (RT II 2003, 1, 1);
- Euroopa ühenduste finantshuvide kaitse konventsioon ja selle protokollid (RT II, 2005, 1, 1);
- ÜRO korrupsioonivastane konventsioon (RT II 2010, 4, 10);

Rahapesu definitsioon kehtivas rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise seaduses

28. jaanuaril 2008 jõustunud uues rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise seaduses (RT I 2008, 3, 21) on rahapesu definitsiooni võrreldes varasema seadusega põhjalikult muudetud. Uue definitsiooni väljatöötamisel on lähtutud peamiselt Euroopa Parlamendi ja Nõukogu direktiivis 2005/60/EÜ esitatud rahapesu definitsioonist.

Uus rahapesu definitsioon:

Rahapesu on kuritegeliku tegevuse tulemusel saadud vara või selle asemel saadud vara:

- 1) tõelise olemuse, päritolu, asukoha, käsutamiskiivi, ümberpaigutamise, omandiõiguse või varaga seotud muude õiguste varjamine või saladuses hoidmine;
- 2) muundamine, ülekandmine, omandamine, valdamine või kasutamine eesmärgiga varjata või hoida

saladuses vara ebaseaduslikku päritolu või abistada kuritegelikus tegevuses osalenud isikut, et ta saaks hoiduda oma tegude õiguslikest tagajärgedest.

Rahapesuga on tegemist ka juhul, kui kuritegelik tegevus, mille tulemusel saadi rahapesus kasutatav vara, toimus teise riigi territooriumil.

Rahapesu asjades tehtud olulisemad kohtulahendid, mis on avaldanud mõju rahapesu menetluspraktikale

Riigikohtu menetluses ei ole olnud ühtegi rahapesu asja, kus oleks arutatud kuritegeliku tegevuse (eelkuriteo) tõendamisega seonduvat. Rahapesu asjad, mis on olnud Riigikohtu menetluses on olnud seotud *self-laundering* asjadega, kus kuritegelik tegevus (eelkuritegu) on tõendamist leidnud.

Riigikohtu lahenditest tulenevad järgmised põhimõtted:

RK 3-1-1-34-05:

- 1) *self-laundering* on karistatav;
- 2) eelkuritegude ring ei ole piiratud;
- 3) vahetusse lõpptarbimisse suunamine ei moodusta rahapesu koosseisu;
- 4) ei ole oluline, et varjatakse isikut, kelle tegeliku kontrolli all on vara pärast rahapesu, oluline on selle isiku varjamine, kelle oma oli vara enne rahapesu.

RK 3-1-1-74-05:

1) rahapesu eesmärk on varjata n-ö rahapesueelset seost rahapesu objektiks oleva vara ja seda kuritegelikult kontrolliva isiku vahel (s.o asjaolu, et nimetatud isik käsutas vara ka enne selle näilikku teenimist pealtnäha seaduslikust tehingust).

Rahapesu kuriteo tõendamine ja sellega kaasnevad probleemid

Rahapesu uurimist muudab kaasajal keeruliseks asjaolu, et rahapesijad matkivad oma kuritegelikes skeemides võimalikult täpselt seaduslike kaubandus-ja finantstehinguid.

Eeltoodud asjaolust tulenevalt on rahapesu uurimise praktikas osutunud probleemiks kuritegeliku tegevuse (eelkuriteo) ehk vara kuritegeliku päritolu tõendamine. Eriti probleemsed on aga olukorrad, kui kuritegelik tegevus (eelkuritegu) on toimunud välisriigis.

MONEYVAL ja FATF hindamisraportites on samuti põhiprobleemina rahapesu kuritegude puhul toodud välja just eelkuriteo (kuritegeliku tegevuse) tõendamisega seonduvat. Ilmselt seetõttu on 2005.a. Euroopa Nõukogu rahapesu konventsioonis ka sõnaselgelt sätestatud, et eelkuriteos süüdimõistmine ei ole rahapesus süüdimõistmise eeltingimuseks ning et piisab kui on põhjendatud kahtlus vara pärinemise osas kuritegelikest allikatest.

Rahapesu reguleerivates rahvusvahelistes normides ja EL direktiivides on väljendatud, et võimaliku rahapesija tahtlust ja teadmist võib tuletada teo objektiivsete asjaolude (tehingu ebaharilikkus, vara saamine sissetulekuta isikult jmt) pinnalt.